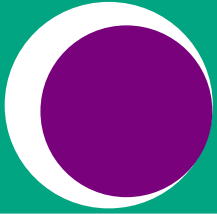

‘Leef het Kloosterleven’, een project over het kloosterleven

Educatief project

Lesbrief

Handleiding

Projectoverzicht

leerlijn erfgoededucatie Elburg

Groep 4

Museum Elburg

'Musa - de museumman', een project over verzamelen

Groep 5

Museum boerderij 'De Bovenstreek'

leven en werken op een boerderij voor 1950, ontwikkeld samen met EDU-ART

Groep 6

Museum Elburg

'Leef het Kloosterleven', een project over het kloosterleven

Groep 7

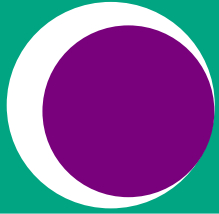
Botterwerf, Museumsmederij en Visafslag

'Het leven van een bottervisser in Elburg', dit project over de visserij in Elburg is ontwikkeld samen met EDU-ART

Groep 8

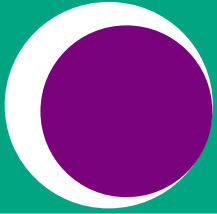
De Sjoel van Elburg

een project over het jodendom en het Joodse leven in Elburg, ontwikkeld samen met EDU-ART

Inhoudsopgave

Inleiding		4
Les 1	De opzet van het project	5
Les 2	In de klas	6
Les 3	Verhalen	10
Les 4	in het museum	15
Bijlagen		17

Inleiding

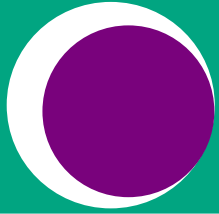
Voor u ligt de handleiding bij het project 'Leef het kloosterleven'. Dit project is speciaal gemaakt voor leerlingen van de groepen vijf en zes van de basisschool. Binnen de erfgoedleerlijn 'Van buiten leren' is dit project bedoeld voor groep zes. Het project is ontwikkeld door de educatieve dienst van Museum Elburg.

Museum Elburg is gevestigd in het voormalige Agnietenklooster. In dit klooster leefden en werkten van 1425 tot 1580 nonnen volgens de derde orde van Franciscus. Het gebouw heeft een unieke dubbelkapel waar de nonnen de mis hielden en ook de gewone burgers welkom waren. In het gebouw zijn sporen te vinden van de geschiedenis van het kloosterleven. Deze unieke geschiedenis was voor ons de aanleiding om een educatief project te ontwikkelen dat volledig is toegespitst op het kloosterleven. Voor de leerlingen is het project een kennismaking met de begrippen klooster, nonnen en monniken.

De leerlingen leren over de kenmerkende aspecten van het tijdvak 'monniken en ridders', wat één van de kerndoelen van het Ministerie van Onderwijs is bij 'oriëntatie op jezelf en de wereld' binnen het deelonderwerp 'tijd'. Het gebouw en de activiteiten geven de leerlingen een heel duidelijk beeld van hoe het leven van een non eruit zag.

Het project bestaat uit twee onderdelen, de leskist op school en de activiteiten in het museum. In het volgende hoofdstuk wordt het project uitvoeriger beschreven. Door de combinatie van de activiteiten op school en in het museum willen we een compleet pakket aanbieden, dat de leerlingen eerst de gelegenheid geeft om in de veilige omgeving van de school kennis te maken met het onderwerp, met daarna een bezoek aan het museum waar de leerlingen een unieke ervaring opdoen die ze nog lang zullen herinneren.

Les 1 De opzet van het project

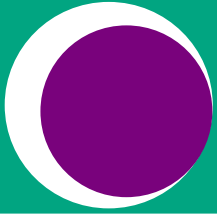
Het doel van het project 'Leef het kloosterleven' is leerlingen kennis te laten maken met de geschiedenis van het klooster. De meeste leerlingen hebben nog nooit van een klooster gehoord en kunnen zich geen beeld vormen bij het leven in een klooster. Aan de hand van vragen wordt de geschiedenis van het klooster en het kloosterleven duidelijk. Wat is een klooster? Wat zijn nonnen? Hoe leefden de nonnen? Leefden ze lang geleden? Zijn er nu nog nonnen?

'Leef het kloosterleven' is een kant en klaar project. Op school wordt het thema 'kloosterleven' behandeld. De leerlingen maken, aan de hand van het verhaal van Alide en de opdrachten gegeven in deze handleiding, kennis met de begrippen 'klooster', 'kloosterleven', 'nonnen' en 'monniken'.

Alide is een meisje uit de middeleeuwen dat door haar vader en moeder naar het klooster wordt gestuurd. Alide leert in het klooster lezen en schrijven, iets wat in de middeleeuwen alleen in kloosters gebeurde, er waren geen scholen zoals we die nu kennen.

Voor de leerlingen wordt duidelijk dat de geschiedenis van de kerk en haar kloosters veel sporen heeft nagelaten. Ook wordt duidelijk wat de komst van kloosters heeft betekend voor ons onderwijs. We schrijven nu met een pen op papier of typen iets achter de computer maar hoe deden ze dit vroeger? Gingen in de middeleeuwen kinderen ook al naar school?

Naast de opdrachten op school wordt er een bezoek gebracht aan het museum. Een museumbezoek duurt ongeveer twee uur. Tijdens het museumbezoek gaan de leerlingen zelf in de leer bij de nonnen. In echte nonnenkleding voeren zij een aantal opdrachten uit. Zij leren allereerst schoonschrijven met een ganzenveer en kroontjespen. Er wordt een vers overgeschreven uit de Bijbel, het vers wordt versierd met zogenaamde versierde kapitelen. Daarna gaan de leerlingen naar de tuin om te ontdekken welke kruiden de nonnen verbouwden en waar ze voor gebruikt werden. De leerlingen maken een kaars van bijenwas, iets wat de nonnen vroeger ook deden. Het bezoek wordt afgesloten door met de groep een gregoriaans lied te zingen in de kapel.

Les 2 In de klas

In de klas kunnen verschillende opdrachten worden uitgevoerd. Hieronder staan de opdrachten beschreven. Er wordt aangegeven wat de doelstelling is van de opdracht, welke materialen er nodig zijn en hoe de opdracht uitgevoerd kan worden. Het is aan te raden om voorafgaand aan de opdrachten het onderwerp 'kloosterleven' in te leiden. Dit kan aan de hand van het verhaal 'Leven in een klooster, het verhaal van Alide' dat wordt gegeven in hoofdstuk 4 'Verhalen'.

Nonnetje Alide, een aankleedpopje maken

Doelstellingen

- De leerlingen worden bewust van de sobere leefwijze van nonnen.
- De leerlingen proberen zich te verplaatsen in het leven van de non.

Omschrijving

Een non had een sober leven. De nonnen die in het klooster in Elburg leefde, leefden volgens de orde van Franciscus. Er was voorgeschreven hoe de dagindeling van de nonnen eruit zag. Ook de kledingvoorschriften waren erg streng. Een non mocht 's ochtends niet kiezen wat ze aan wilde, ze had één stel kleren en daar moest ze het mee doen.

Kledingvoorschrift van een non die leefde volgens de derde orde van Franciscus:

Een mantel van eenvoudig laken, zij mogen daar onder dragen een hemd van witte of zwarte laken, of een wit hemd met lange mouwen gemaakt van hennep of van vlas.

Hoofdbanden en snoeren van zijde mogen zij niet dragen. Een buidel van leer en een riem zonder zijde zullen zij dragen.

Materialen

- Kopieerblad 'Aankleedpopje', Stiften, Potloden en een Schaar

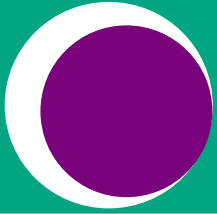
Uitvoering

De leerlingen hebben in het introductieverhaal al gehoord dat een non sober leefde en weinig spullen voor zichzelf had. Dit kan voorafgaand aan de opdracht nog een keer worden herhaald. In een kort vraaggesprek kan worden geprobeerd de leerlingen bewust te maken van hoe het is om niet veel spullen te hebben. Vragen die hierbij gebruikt kunnen worden: Welke kleren zou jij het liefst houden als je

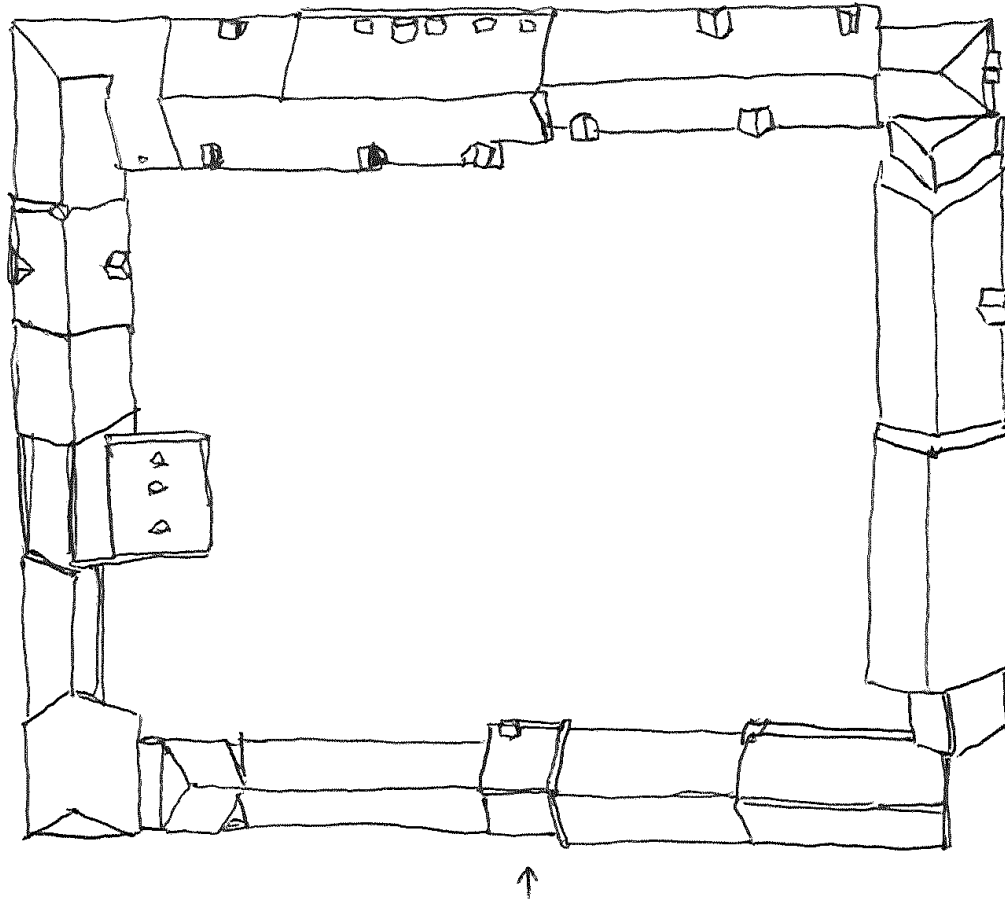
een stel kleren mocht kiezen? Welke spullen zou jij het meest missen als je net als de non geen persoonlijke spullen had? Waarom zou een non er voor kiezen om te leven zonder kleren en spullen?

Na het vraaggesprek gaan de leerlingen aan de slag met het maken van het aankleednonnetje. Het kopieerblad kan op een stukje karton geplakt worden om het nonnetje te verstevigen. Of u print het kopieerblad direct op wat steviger papier.

De leerlingen kleuren eerst het nonnetje en haar kleren in. Daarna kan het nonnetje worden uitgeknipt. Erg belangrijk is om er op te letten dat de uitstekende flapjes niet worden afgeknipt! De kleding kan aan het nonnetje worden gehangen door de flapjes aan de kleding om het lichaam van de non te vouwen.

Een kloostertuin ontwerpen

Doelstellingen

- De leerling wordt zich bewust van het belang van een tuin als je afgesloten bent van de buitenwereld. De tuin is er niet alleen voor de sier maar heeft ook nut!
- De leerling probeert zich in te leven in het leven van de non, door een tuin te ontwerpen die volgens hen ideaal is als je in een klooster leeft.

Omschrijving

De nonnen in Elburg leefden afgesloten van de buitenwereld. De nonnen konden niet zomaar naar buiten gaan om boodschappen te doen. Daarom verbouwden de nonnen veel groenten maar vooral kruiden in de kloostertuin. De nonnen gebruikten de kruiden voor het bereiden van voedsel maar ook als medicijnen.

Daarnaast bezaten de nonnen grote stukken land buiten het klooster, op deze landerijen werkten veel mensen zodat niet alleen de nonnen maar ook mensen buiten het klooster werden voorzien van voedsel.

De leerlingen ontwerpen een tuin. Ze gebruiken daarbij een bestaande plattegrond. De leerlingen kunnen zelf indelen waar de looppadjes komen en waar de perken voor de planten. De leerlingen leven zich in in het leven van een non binnen de muren van het klooster. Tegelijkertijd leren de kinderen iets over perspectief. Wat is een plattegrond precies? Wat kan je wel zien op een plattegrond en wat niet?

Materialen

- Kopieerblad 'Kloostertuin', Stiften en Potloden

Uitvoering

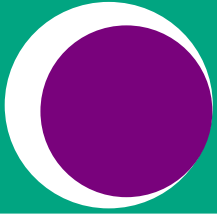
De leerlingen hebben in het introductieverhaal al gehoord dat nonnen afgesloten van de buitenwereld leefden. Ze mochten het klooster niet uit. De tuin werd gebruikt om kruiden en groenten te verbouwen. Dit kan voorafgaand aan de opdracht nog een keer worden herhaald.

Voordat de leerlingen zelf aan de slag gaan met het ontwerpen van een plattegrond worden eerst voorbeelden getoond om de leerling uit te leggen wat een plattegrond precies is.

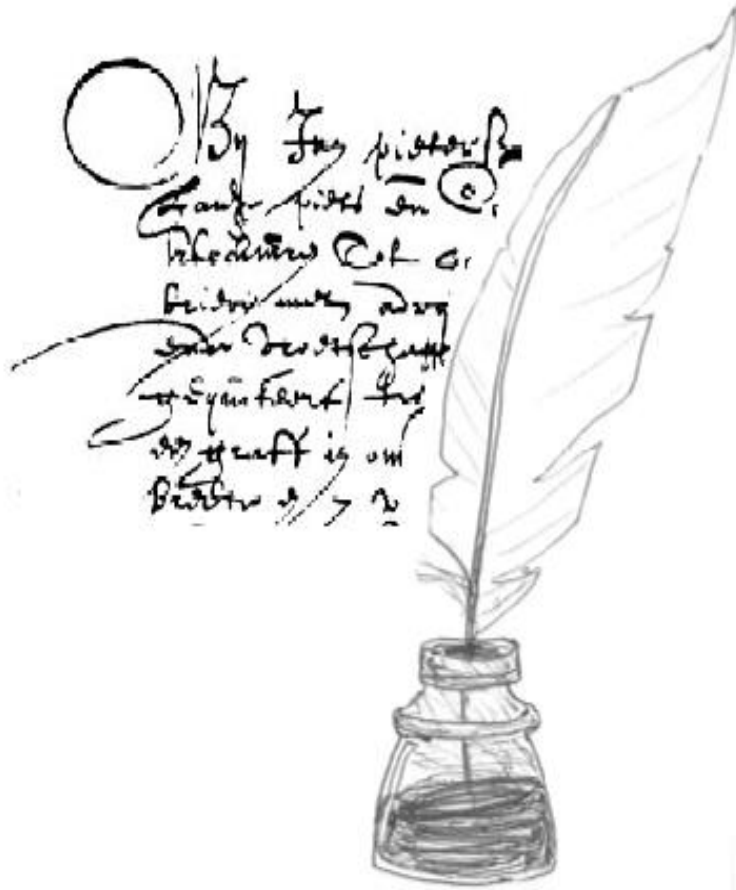
Na de uitleg gaan de leerlingen zelf aan de slag met het tekenen van een tuin. Dit doen ze met behulp van het kopieerblad 'Kloostertuin'. Op dit blad staat een plattegrond getekend van het klooster en de binnentuin. De tuin is nog leeg de leerlingen kunnen zelf beslissen wat er in de tuin komt en waar.

Na afloop kunnen de kinderen de plattegronden aan elkaar laten zien door ze klassikaal te bespreken.

Een brief schrijven naar huis

Doelstellingen

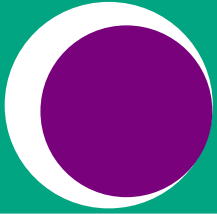
- De leerlingen maken kennis met de techniek van het schrijven met een veer.
- De leerling probeert zich in te leven in het leven van de jonge non Alide uit het verhaal, door een brief te schrijven naar het thuisfront waarin verteld wordt hoe het leven in het klooster bevalt.

Omschrijving

Alide is door haar ouders naar het klooster gestuurd. Ze was niet de enige die in de middeleeuwen dit lot moest ondergaan. Ook gehandicapte kinderen, vrouwen die werden verlaten door hun man, of vrouwen die onhuwbaar waren werden naar het klooster gestuurd.

Voor Alide verandert haar leven drastisch. Van het comfortabele leven dat ze leidde als dochter van een rijk man, moet ze nu wennen aan het sobere kloosterleven. Ze leert veel in het klooster, waaronder lezen en schrijven. Schrijven kan Alide ondertussen al erg goed en ze schrijft een brief aan haar ouders.

De leerlingen proberen zich in te leven in Alide, hoe zou het zijn als ik naar het klooster werd gestuurd? De leerlingen schrijven namens Alide een brief naar het thuisfront om verslag te doen van het leven in het klooster.

Materialen

- Inkt, Ganzenveren, Papier, Lakstempel, Lak en een Oefenblad 'schrijven met een ganzenveer'

Uitvoering

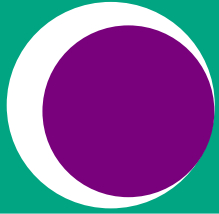
Voordat de leerlingen een brief schrijven hebben ze het verhaal van Alide gehoord. De leerlingen stellen eerst de brief op met potlood. Vervolgens schrijven zij de 'kladbrief' over met ganzenveer en inkt. Doordat de leerlingen al weten wat ze gaan schrijven kunnen de leerlingen zich volledig concentreren op de techniek van het schrijven met de ganzenveer.

Het schrijven met een ganzenveer werkt heel gemakkelijk. De ganzenveer is aan de onderkant schuin afgesneden zodat er een punt is ontstaan. De veer kan in de inkt gedoopt worden zodat de veer zich vol zuigt met inkt. Daarna kan er met de veer geschreven worden. Als je hard drukt zal je een dikke lijn krijgen en is de inkt snel op. Als je zachtjes met de veer over het papier gaat krijg je een dunnere lijn.

Er kan eerst geoefend worden met het oefenblad. Hierop staan letters afgebeeld die de leerlingen na kunnen schrijven. Nadat de leerlingen de brief hebben geschreven wordt de brief dichtgevouwen en verzegeld met een zegel!

Het maken van de zegel moet gebeuren onder de toezicht van een volwassene. Een beschrijving van het maken van een lakstempel is te vinden in de leskist.

Les 3 Verhalen

Leven in het klooster, het verhaal van Alide.'

Deel 1 - Weg gestuurd!

Het is ochtend, de zon kruipt door de ramen en Alide ligt in haar bed. Ze is al wakker en kijkt hoe de zonnestralen naar binnen vallen op de stoffige stenen vloer. Alide slaapt alleen in een kleine kamer, ze woont in een kasteel. Haar vader bezit veel land en is erg rijk. Alide heeft twee broers, vier zussen en drie kleine broertjes.

Haar oudste broer zal later de baas worden over het kasteel, en haar andere broer blijft dicht in de buurt van het kasteel wonen in een groot landhuis. Haar oudste zus is al uitgehuwelijkt aan een rijke landheer en woont nu in Duitsland. Haar andere drie zussen zullen binnenkort ook het huis uit gaan. De vader van Alide moet veel geld betalen om voor zijn dochters een goed huwelijk te kunnen sluiten. Want om een goed huwelijk te kunnen sluiten moet de vader van Alide een bruidschat betalen aan de familie van de bruidegom.

Vader en moeder maken zich zorgen, er zijn zoveel kinderen. Als later alles verdeeld moet worden, blijft er niet zoveel over voor elk kind. Daarom hebben vader en moeder iets bedacht. Alide moet naar het klooster.

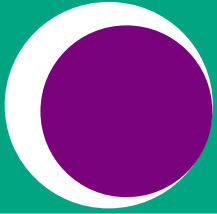
Moeder vindt het eigenlijk niet zo leuk dat ze Alide weg moeten sturen, want Alide is een heel lief en rustig meisje. Zij en moeder gaan vaak samen de tuin in om aardbeien en bessen te plukken, dan kletsen ze samen uren achter elkaar. Toch denkt ze dat dit de beste oplossing is. Mensen die in het klooster zitten zijn meestal erg vroom en de mensen kijken tegen hen op. Alide zal leren lezen en schrijven en ze zal elke dag kunnen bidden voor het zielenheil van de familie, om te zorgen dat haar familieleden niet zolang in het vagevuur hoeven te blijven nadat ze gestorven zijn.

Alide is negen jaar en ze heeft vorige week te horen gekregen dat ze naar het klooster moet, ze is hier erg verdrietig over en heeft helemaal geen zin! Ze zal van huis weg moeten naar een plek die ze helemaal niet kent. Ze moet bij vreemde vrouwen gaan wonen, ze heeft gehoord dat de zusters in het klooster erg streng zijn! Wat als ze niemand aardig zal vinden, dan is ze helemaal alleen in zo'n groot stenen klooster...

Alide ligt nog steeds op bed, het is zondag. Over een paar uur gaan ze naar het klooster. Alide heeft haar spullen al gepakt maar veel mag ze niet meenemen. Ze heeft een stel kleren ingepakt, een kam voor haar haren en een mooie drinkbeker. Al haar mooie jurken moet ze achter laten.

Ze heeft gehoord dat in het klooster kleren niet belangrijk zijn, de zusters willen er sober uitzien, vooral kleren met veel kleuren vinden ze niet netjes. Iedereen heeft hetzelfde aan, een lange habijt, dat is een jurk tot op de enkels. De habijt is van grijzige stof, niet echt zwart en ook niet wit. De mensen noemen de zusters uit het klooster ook wel 'grauwzusters' omdat ze zulke grijze kleding aan hebben, maar dit is meestal niet aardig bedoeld.

Moeder roept: 'Alide, kom je? Alide we gaan zo weg!' Traag en met tegenzin stapt Alide haar bed uit. Ze pakt het bundeltje kleren, haar kam en haar beker en loopt naar beneden. Moeder is al beneden en het ontbijt is al klaargezet door de dienstmeid. Moeder kijkt erg verdrietig.

Samen lopen ze naar de ontbijttafel waar iedereen al klaar zit. Haar zussen zeggen niets, één zus roert in haar pap de anderen kijken stil voor zich uit. Haar broertjes zitten te klieren en proberen elkaar te schoppen onder de tafel. Haar vader kijkt nors. Het lijkt net of het hem niets kan schelen dat Alide weg gaat!

Na het ontbijt vertrekt de hele familie richting Elburg. Normaal gesproken gaat de familie elke zondag naar de Sint Nicolaaskerk om de mis bij te wonen maar vandaag gaan ze naar het Agnietenklooster. Alide kent het klooster wel, ze is er wel eens langs gelopen. Het gebouw is vierkant, de muren zijn hoog, het gebouw ziet er maar saai uit in vergelijking met de mooie kerk. In de zijmuur van het klooster is een ingang naar de kapel. Boven de ingang staat een klein beeldje van Sint Agnes. In de kapel worden diensten gehouden maar er worden geen lange preken gehouden zoals in de kerk. In de kerk vertelt de priester veel in het Latijn, dit klinkt heel mooi maar de meeste mensen verstaan er geen woord van! De pater van het klooster vertelt de mensen hoe ze goed moeten leven, hij spreekt in het Nederlands zodat iedereen hem goed kan begrijpen.

Tijdens de dienst staat de hele familie in de kapel. Er zijn geen kerkbanken. Alide ziet nergens de zusters van het klooster maar ze weet dat zij boven zijn, dit heeft haar moeder haar verteld. De zusters in het klooster hebben geen contact met mensen buiten het klooster, daarom zitten de zusters boven op een soort balkon en de gewone mensen beneden. De mensen beneden en de zusters boven kijken allemaal in de richting van het altaar, het altaar ziet er mooi uit maar er zijn weinig versieringen. Dit is wel anders in de Sint Nicolaaskerk waar je tijdens de mis je ogen uit kunt kijken naar de prachtige schilderijen op de muren, de beelden en de versierde altaren in verschillende hoeken van kerk.

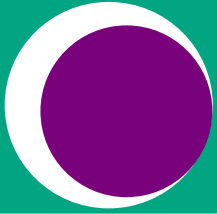
Als het lied is afgelopen lopen vader en moeder ineens naar voren. Alide kijkt met verschrikte ogen opzij. Wat doen ze nu! Je mag niet zomaar richting het altaar lopen! Haar verbazing wordt nog groter als moeder haar bij de hand pakt. Nu begrijpt ze het, het is zover. Samen met vader en moeder loopt ze naar voren. Het trapje op en helemaal tot aan het altaar dat op een verhoging staat voor in de kapel.

Vader en moeder knielen voor het altaar, moeder trekt Alide ook naar beneden. 'Knielen, nu! Dat had ik je toch gezegd!' De pater stelt allemaal vragen aan vader. Alide hoort helemaal niet meer wat er allemaal gezegd wordt, ze hoort alleen haar hart bonken in haar oren. Ze denkt: 'Het is zo ver, vader en moeder brengen me nu weg. Ik zal hier moeten blijven en de rest gaat weer naar huis! Houden vader en moeder dan niet van me? Waarom moet ik weg?!'

De dienst is afgelopen Alide en loopt samen met de pater door een deur van de kapel, de mensen gaan naar huis. Alide kijkt nog een keer achterom en ziet moeder met tranen in haar ogen tussen de mensen staan.

Alide loopt samen met de pater het gebouw in. Er is een kleine gang die naar de kamer van de pater leidt. Daar zet de pater Alide op een stoel. Hij zegt; 'Alide wacht jij even hier, ik ben zo terug. Ik zal de mater van het klooster halen. Dan kunnen jullie elkaar ontmoeten.' Alide vraagt: 'Wat is een mater?' 'De mater, dat is de moeder-overste van het klooster. Zij is de baas in het klooster. Ze is eigenlijk de moeder van alle zusters', zegt de pater.

De pater loopt de kamer uit, de zware houten deur valt achter hem dicht. Daar zit Alide dan in een vreemde kamer, ze weet niet wat ze kan verwachten. Ze voelt zich ellendig en weet op dat moment niets anders te doen dan te bidden tot God.

Terwijl Alide met gebogen hoofd en gesloten ogen op de stoel zit gaat de deur van de kamer weer langzaam open het is de pater met de mater. De pater zegt: 'Kom maar Alide dan kun je kennis maken met de mater.'

Alide loopt met gebogen hoofd naar de mater toe, ze blijft vlak voor de grote vrouw staan en schuift met haar voeten over de grond. Ze was al zenuwachtig, maar nu is het helemaal erg. Haar buik borrelt van de zenuwen en ze heeft een brok in haar keel. Ze kan bijna niet slikken. Alide moet haar tranen bedwingen en ze wil eigenlijk wegrennen, terug naar huis.

Dan hoort ze een zachte stem, 'Hallo, dus jij bent Alide. Alide kijk mij eens aan ik wil je gezicht eens bekijken.' Alide twijfelt maar kijkt dan heel voorzichtig omhoog. Ze ziet een vriendelijke glimlach, bolle wangen en boven de wangen twee stralende vriendelijke ogen. 'Ik ben Moeder Bette Maria, je mag mij Moeder Bette noemen. Welkom in dit klooster. Ik zie dat je een beetje zenuwachtig bent maar dat maakt helemaal niet uit. Je zal je snel op je gemak voelen.'

'Kom maar mee naar binnen.' Alide geeft Moeder Bette een hand en ze lopen samen de deur door. Achter de deur ziet Alide een kleine binnenplaats en de muren van het hoge gebouw. In de muur zitten allemaal kleine raampjes. Alide wordt een beetje nieuwsgierig maar ze is nog steeds erg bang en zenuwachtig, ze kijkt nog even achterom en ziet de pater vriendelijk naar haar glimlachen.

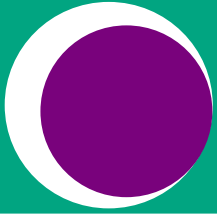
Deel 2 – De eerste dag

Het is weer ochtend, de zonnestrallen kruipen door de kleine ruitjes van de slaapzaal. Alide ziet de zonnestrallen vallen op de houten vloer, maar het is niet de vertrouwde vloer van haar huis. Alide moet even nadenken waar ze is, ze heeft zo diep geslapen. Al snel weet ze het weer. Haar verdriet van gisteren is nog niet helemaal verdwenen, gisteravond heeft ze zichzelf in slaap gehuild, haar hoofd is er nog steeds zwaar van.

Nadat ze gisteren aankwam heeft Moeder Bette Alide het slaapvertrek gewezen. Het is een grote zaal met allemaal bedden. Een bed in de hoek heeft de mater aangewezen voor Alide. Het bed is een normaal houten bed met een matras gevuld met stro en een kussen, ook gevulde met stro, een linnen laken en een wollen deken. De deken ruikt muf en het matras prikt doordat het stro door de stof naar buiten komt. In de muren van de grote zaal zitten kleine raampjes die het licht naar binnen laten.

Ook heeft Moeder Bette haar de rest van het klooster laten zien. Het klooster bestaat uit veel gebouwen dicht tegen elkaar aan gebouwd. De gebouwen zijn hoog en de muren zijn dik. Het gebouw lijkt wel een beetje op haar huis. Dikke stenen en zware balken voor het dak. De andere huizen in de omgeving zijn gemaakt van hout met strooien daken. Alleen kerken, kloosters en kastelen zijn gemaakt van steen. De gewone mensen kunnen geen stenen betalen.

Alide heeft gisteren begrepen dat het klooster uit twee delen bestaat. Het deel waar zij slaapt deelt ze met andere vrouwen en meisjes, sommigen zijn net als zij nog erg jong. Veel van deze vrouwen willen graag een echte zuster worden. Maar ze moeten eerst laten zien dat ze dit echt willen. Deze meisjes en vrouwen worden novice genoemd. Daarnaast zijn er net als Alide een aantal meisjes die door hun familie naar het klooster zijn gebracht. De meesten wilden dit natuurlijk niet zelf maar ze hebben geen keus en zullen in het klooster blijven tot ze oud genoeg zijn om zelf te kunnen beslissen of ze hun hele leven in het klooster blijven. Tot die tijd zullen ze in het klooster worden opgevoed en zullen ze leren lezen en schrijven en meedoen met de taken van de zusters.

In het andere deel van het klooster wonen de zusters die een kloostergelofte hebben afgelegd. Dit betekent dat deze zusters leven volgens de regels van 'de derde orde van Franciscus'. Zij mogen geen contact hebben met de mensen buiten het klooster, daarom gaan ze niet of zelden naar buiten.

Om de gelofte te mogen afleggen moet je eerst een jaar als novice in het klooster leven om te laten zien dat je echt in het klooster wilt. Alide is nog te jong om de gelofte af te leggen daar moet je vijftien jaar voor zijn. In het gesloten deel van het klooster gelden de regels van 'de derde orde van Franciscus' maar dat geldt niet voor het deel waar Alide woont. Natuurlijk zijn er wel regels waar zij zich aan moet houden. De Moeder-overste heeft haar de regels verteld die in het klooster gelden en hoe de dagindeling eruit ziet.

In het klooster houden de zusters zich aan de getijden. Dit zijn acht delen waarin de dag verdeeld wordt. De dag begint met de metten, om twaalf uur 's nachts verzamelen de zusters zich in de bovenkapel, ze zingen dan psalmen en lezen teksten uit het getijdenboek. Gelukkig hoeft Alide niet bij de metten te zijn en mag zij 's nacht lekker doorslapen! Voor Alide begint de dag met de lauden, ze heeft zich voor de lauden al aangekleed en gewassen met koud water uit een emmer.

Bij zonsopgang verzamelt iedereen zich in de bovenkapel. Alide vindt dit prachtig, de zon schijnt dan in stralen door de grote ramen van de kapel, en de psalmen klinken zo mooi! Daarna begint voor Alide de dag, zij en nog een aantal meisjes moeten helpen met allerlei klusjes: wassen, schoonmaken, helpen in de tuin, helpen met het eten. De klusjes duren tot twaalf uur, dan verzamelt iedereen zich weer in de kapel en bidden ze voor de sext, het vijfde deel van de dag. Het derde en het vierde deel, de priem en de terts hebben de ingewijde zusters voor zichzelf gebeden. Alide en de andere meisjes doen hier niet aan mee.

's Middags gaat Alide naar school, natuurlijk is dit ook in het klooster. In de bibliotheek van het klooster staat een grote tafel. Aan de tafel zitten een aantal meisjes. De meesten zijn een stuk ouder dan Alide, het meisje naast haar is al veertien jaar en heet ook Alide! Ze hebben de vorige dag al kennis gemaakt, het meisje is erg aardig. Toen Alide 's avonds moest gaan slapen en erg overstuur was heeft zij haar getroost. Ze vertelde dat ze ook in het klooster is gebracht door haar ouders, vijf jaar geleden nu. Ze was dus ook negen jaar toen ze in het klooster kwam. Ze vertelde dat zij aan het begin erge heimwee had en het helemaal niet leuk vond in het klooster maar dat het na een tijdje wende en ze het zelfs leuk begon te vinden. Ze had gezegd: 'Je leert hier zoveel en er is altijd wat te doen!'

Nu zitten ze weer met elkaar te praten, heel zachtjes want het is erg stil in de bibliotheek en eigenlijk moeten de meisjes ook stil zijn. Maar Alide wil nog een paar dingen vragen. 'Zeg Alide, mis jij je moeder niet heel erg?' Het grote meisje kijkt Alide aan. 'Natuurlijk mis ik haar vaak maar ik heb heel veel aan moeder Bette Maria, zij is nu bijna als een moeder voor mij. Aan het begin miste ik mijn moeder heel erg en was ik erg blij als ze op bezoek kwam. Ik keek er dagen naar uit. Nu vind ik het nog steeds fijn als mijn ouders me komen opzoeken maar ik ben niet meer verdrietig als ze weer weg gaan.'

Alide denkt na over wat het meisje gezegd heeft. Ze hoopt dat haar ouders ook snel eens op bezoek komen. Dan gaat ze weer verder met haar werk. Ze oefent grote letters op een papier. Ze schrijft de letters na uit een boek. Voordat ze aan een nieuwe letter begint laat ze de letter die ze af heeft aan de zuster zien. 'Zo goed?' De zuster zegt: 'Heel mooi gedaan Alide, en welke letter was dit ook alweer?'

Ze kijkt naar de letter met de drie pootjes. 'Dit was de W.' 'Dat klopt', zegt de zuster. 'En de volgende letter, welke is dat?' 'Dat is de A', dat heeft Alide snel onthouden, omdat haar eigen naam ook met de A begint. Ze doopt haar ganzenveer weer in de inkt en begint aan de A.

Ondertussen is het alweer drie uur. De zuster die heeft geholpen met de letters vraagt de aandacht van de meisjes. 'Meisjes, het is drie uur, het is nu noon, de meesten van jullie weten al wat de noon is maar Alide is hier nog maar pas, wie kan het Alide uitleggen?' Een ander meisje, Eloise, steekt haar hand op. 'De noon is het zesde deel van de dag. Met de noon lezen we het middaggebed en zingen we een psalm.' Alide knikt, het zesde deel, ze weet dat er acht delen zijn dus er moeten er nu nog twee komen. Ze vindt het maar ingewikkeld, zal ze het ooit allemaal kunnen onthouden?

Er zijn zoveel nieuwe dingen om te leren en te onthouden, de middag vliegt voorbij. Om zes uur klinkt een luide bel. Wat zal er aan de hand zijn? 'We gaan eten.', zegt Eloise. Iedereen loopt richting de refter, de grote eetzaal. Voor de deur blijven ze stilletjes wachten tot de moeder-overste er aan komt, dan gaan ze naar binnen. Alide loopt achteraan. Iedereen voor haar buigt voor het kruis waar ze langs lopen dus doet Alide dit ook maar. Haar maag rommelt al behoorlijk. In het klooster eten ze maar twee keer per dag en buiten de refter mag niet gegeten worden! Alide is dit niet gewend. De zusters gaan zitten aan lange tafels. Er worden gebeden opgezegd en het eten wordt gezegend. Tijdens het eten zijn er strenge regels. Je mag niet om je heen kijken en moet alleen geconcentreerd zijn op het eten. Een van de zusters leest tijdens het eten voor uit een religieus boek.

Na het avond eten zingen ze de vespers, de gebeden luiden het laatste deel van de dag in. De zon gaat al bijna onder en Alide en de andere meisjes worden naar de slaapzaal gestuurd. Het is een lange dag geweest en Alide is behoorlijk moe. Maar ze kan nog niet gaan slapen. Voordat de nacht begint moeten ze zich eerst weer verzamelen in de kapel voor de dagsluiting. De completen het laatste deel van de dag. Alide kan haar ogen bijna niet openhouden. Als ze eindelijk in haar bed ligt staart ze naar het plafond. Dit is dus het leven in een klooster, ze denkt aan thuis en aan haar oude leventje, toen ze kon doen en laten wat ze wilde. Ze zag toen wel eens op tegen de klusjes die ze moest doen voor haar moeder. Maar ze zou nu wat graag willen ruilen. Zou ze hier ooit kunnen wennen.... is het laatste wat Alide denkt voor ze in slaap valt.

Les 4 In het museum

In het museum volgen de leerlingen vier activiteiten. De activiteiten worden uitgevoerd in vier groepen die rouleren. Tijdens de activiteiten dragen de kinderen een pij om zich zo als een echte non of monnik in het klooster te wanen.

Bijenwaskaarsen maken

De leerlingen rollen onder begeleiding van een vrijwilliger, een bijenwaskaars. Dit doen ze door een plak bijenwas te rollen om een lont. Bijenwaskaarsen werden in de middeleeuwen vooral in kloosters en kastelen gebruikt, omdat bijenwas een waardevolle brandstof was. Daarnaast had de bijenwas ook een spirituele betekenis. Een bijenwaskaars geeft een heldere vlam, zodoende had de bijenwaskaars, als symbool voor reinheid, een speciale betekenis voor de nonnen in het klooster.

In de leskist ligt ook een bijenwaskaars, de leerlingen maken eenzelfde kaars in het museum.

Schoonschrijven

Nonnen en monniken in de middeleeuwse kloosters stonden er om bekend teksten te reproduceren door ze handmatig over te schrijven. Dit was een heel precies en langdurig karwei, echt monnikenwerk! Zij verluchtigden de teksten met prachtige gekleurde tekeningen van figuren en symbolen.

In het museum schrijven de leerlingen een vers over met inkt en een ganzenvaar. Daarnaast maken ze met gekleurde inkt versieringen rond de eerste letter van de tekst, het zogenaamde versierde kapiteel.

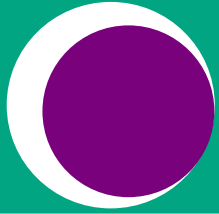
De kruidentuin

In de kloostertuin van Museum Elburg zoeken de leerlingen met behulp van een zoekkaart naar verschillende kruiden. Er wordt verteld waar de kruiden voor gebruikt werden en de leerlingen kunnen aan de planten voelen en ruiken.

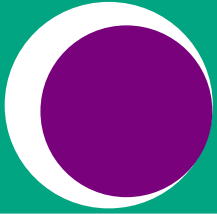
Zingen in de kapel

Het kloostergebouw waar Museum Elburg in gevestigd is heeft een unieke dubbelkapel. Op de bovenverdieping van deze kapel woonden de zusters de mis bij. Ook zongen zij behalve missen hun liederen op gezette tijden. De leerlingen leren onder begeleiding van een vrijwilliger een lied aan en ontdekken hoe prachtig dit klinkt door de unieke akoestiek in de kapel.

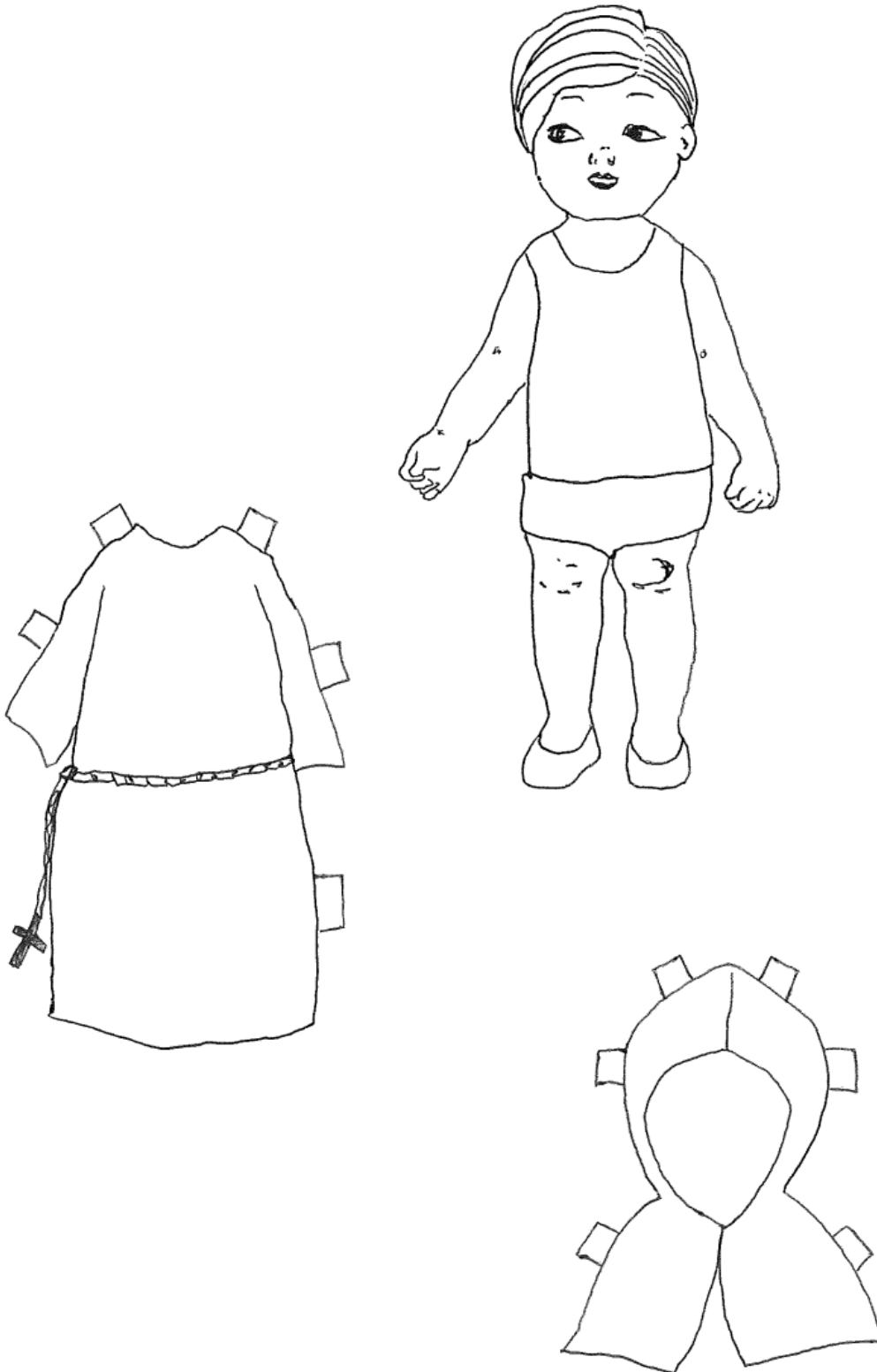

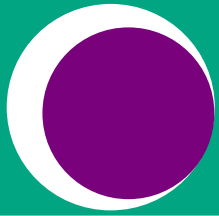

Bijlagen

Kopieerblad 'Aankleedpopje'

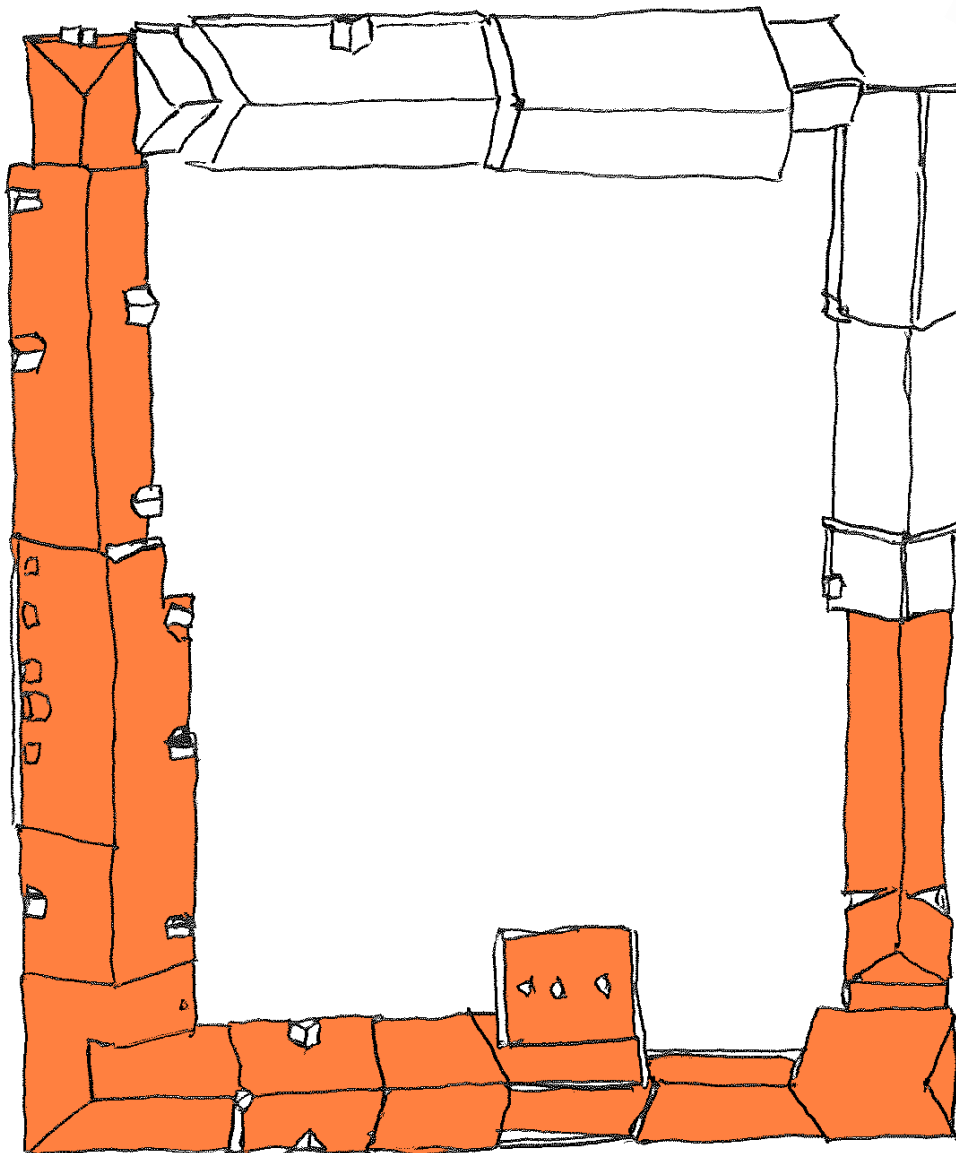

Kopieerblad 'Kloostertuin'

Gedeelte waar de niet ingewijde nonnen woonden en ziekenzaal

Gedeelte met dubbelkapel vanaf deze kant kwamen de gewone mensen naar binnen

Gedeelte met een slaapvertrek voor de pater

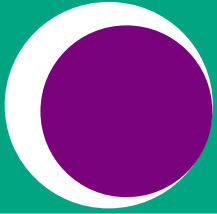

Gedeelte met keuken in de kelder. Op de 1^e verdieping de eetzaal. Het eten gaat met een touwlift naar boven

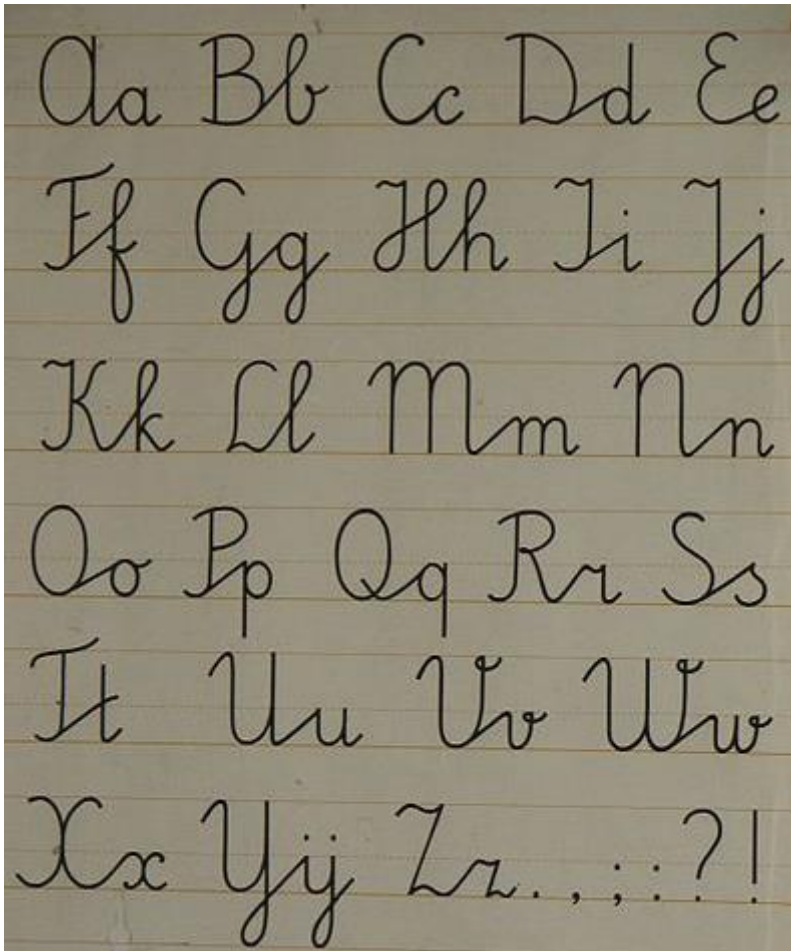
Poortje toegang tot de binnentuin

De gebouwen in het wit zijn de oude gebouwen van het klooster.

De gebouwen in het oranje zijn de huizen zoals ze nu zijn om de binnentuin. Hoe het er vroeger precies uitzag weten wij niet. De tuin was in elk geval omsloten door gebouwen

Kopieerblad 'Schrijven met een ganzenveer'

Tips voor het schrijven met een ganzenveer

Het voorbeeld hierboven kun je gebruiken om de letters te oefenen

Tip 1: Schrijf in hetzelfde handschrift als je normaal ook doet, maak het jezelf niet te moeilijk!

Tip 2: Schrijf iets groter dan normaal

Tip 3: Schrijf iets langzamer dan normaal

Beginnen: Start met het oefenen op een oefenblaadje. Pak de ganzenveer en doop de veer met de punt in het inkt. Trek eerst op het oefenblaadje een paar lijnen. Probeer dikke en dunne lijnen te maken. Wanneer je een aantal lijnen geoefend hebt en weet hoeveel inkt er uit de pen komt, begin je met het schrijven van de letters.